

საგანმანათლებლო გარემო და საგანმანათლებლო სივრცე

სოფიო მაჭარაშვილი,
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე ეპოქა ცოდნის ეპოქად იწოდება. თუ გასულ წლებში ქვეყნის ეკონომიკის ზრდისთვის ძირითად ფაქტორად მატერიალური რესურსები სახელდებოდა, ამ ეტაპზე ადამიანების ინტელექტი, მათი ცოდნა და განათლებულობა სახელდება.

სტატიაში სწორედ ამ საკითხებზეა მსჯელობა. აღნიშნულია გარემოს როლი განათლების მიღებაში და თვითგანათლების უზრუნველყოფაში. სტატიაში ცოდნა განხილულია როგორც კულტურის შენახვის და განვითარების საშუალება. დასაბუთებულია, რომ ცოდნა, განათლებაში ჩადებული კაპიტალი, წარმოების სფეროში დაბანდებულ კაპიტალზე მეტ მოგებას იძლევა.

სტატიაში გამოჩენილი ყურადღება აქვს დათმობილი ცოდნის მიღებაში დისტანციურ სწავლებას.

საკვანძო სიტყვები: განათლება; განათლებულობა; საგანმანათლებლო გარემო; საგანმანათლებლო სივრცე; ცოდნა; სწავლება.

შესავალი

ახალი საზოგადოება, რომელშიც ახლა ვიმყოფებით და, რომელმაც ცოდნა კაპიტალად და ეკონომიკის განვითარების ძირითად რესურსად მიიჩნია, ახალ მოთხოვნებს უყენებს მთლიანად განათლების სისტემას. ახლა ის დრო დადგა, როცა სრულიად ახალი, აქამდე არარსებული სტატუსით უნდა გავიაზროთ განათლებული ადამიანი.

თანამედროვე, სწრაფად ცვალებადი გარემო განსწავლული და განათლებული სპეციალისტების დიდ არმიას თხოულობს. ჩვენ თანდათან ვრწმუნდებით იმაში, რომ განსწავლული ადამიანი თვითონ ეფექტურად აგებს თავის ცხოვრებას. მაგრამ ეს

ერთხელ სწავლა, ანუ იმის დაუფლება, რაც სოციალურმა იმ ეტაპზე მისგან მოითხოვა, არ არის საკმარისი, სწავლება მუდმივი პროცესი უნდა იყოს. ადამიანისთვის იგი ისეთივე ბუნებრივი პროცესი უნდა იყოს, როგორც სუნთქვა, კვება, ძილი, დასვენება და სხვ. „ნიგნიერება, – წერს რუსი მეცნიერი ბ. გერშუნსკი, – ადამიანს აძლევს მეტად მაღალ სასტარტო პოტენციალს, რომელიც სწორედ მუდმივად უნდა ივსებოდეს სწავლების უწყვეტი პროცესით“ [1, გვ. 43]. ბ. გერშუნსკის აზრით (და ეს არა მხოლოდ მისი აზრია), ზოგადი განათლება არავისთვის არ უნდა იყოს პრეროგატივა და მისი მიღების შესაძლებლობა ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს, განურჩევლად მათ შორის არსებული ინდივიდუალური განსხვავებულობებისა“.

განათლების შედეგი არის განათლებულობა. „განათლებულობა არის პიროვნულად აუცილებელ მაქსიმუმამდის დაყვანილი ნიგნიერება“. განათლებულობა გულისხმობს ცხოვრების ყველა საკითხში და ყველა სფეროში ადამიანის ფართო ცოდნას.

განათლებულობას საფუძვლად ნიგნიერება უდევს. პირველი არ არსებობს მეორეს გარეშე, მაგრამ განათლებულობის ცნებას უფრო პიროვნული ხასიათი აქვს, ვიდრე ნიგნიერებას. განათლებულობას ასტიმულებს ადამიანის პიროვნული მიდრეკილებები და სტიმულები. ამიტომ განათლებულობის მიღწევაში გარკვეული წვლილი შეაქვს ადამიანის თვითგანათლებულობას და ინდივიდუალური სწავლების სხვადასხვა ფორმას. ამრიგად, განათლებულობა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ადამიანის შინაგანი თვისება, რომელიც ვითარდება შიდა და გარე, ობიექტურ და სუბიექტურ ფაქტორთა გავლენით.

ადამიანის სიცოცხლის ცალკეული ეტაპებისთვის შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ კულტურული ადამიანის განათლებულობის მინიმუმის და მაქსიმუმის იდეალური მოდელები:

➤ **I ეტაპი** (3 წლიდან – 17 წლამდე): ცოდნის სოციალურად აუცილებელი მინიმუმის მიღება (ოჯახი – სკოლამდელი დაწესებულება – სკოლა).

➤ **II ეტაპი** (17 წლიდან – 23 წლამდე) პროფესიის შესწავლა, სპეციალური ცოდნის სოციალურად აუცილებელი მინიმუმის

მიღება (სპეციალური სასწავლო დაწესებულებები).

➤ **III ეტაპი** (22 წლის ასაკის შემდეგ): საკუთარ ინფორმაციულ მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, საკუთარი ცოდნის და შესაძლებლობების – უნარები, ღირსებები და ნაკლოვანებები – შეფასების უნარი.

განათლებულობა ყოველთვის განიხილება, როგორც ფასეულობაზე ორიენტირებული ცოდნა, მაგალითად, განათლებულობის ანტიკური სისტემა აგებული იყო რაციონალურობასა და მოქალაქეობრიობაზე. განათლებულობის ცენტრში იდგა რიტორიკა, ფილოსოფია, ლოგიკა. ერთი სიტყვით, მჭევრმეტყველების ხელოვნება, განათლებულობის ანტიკური სტანდარტი გულისხმობდა არა მხოლოდ ცოდნას, არამედ სხეულის და სულის, და, აგრეთვე, მეტყველების მუდმივ ვარჯიშს. ძველ საბერძნეთში ამას ემატებოდა აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიცია, ხოლო შუასაუკუნეების ქრისტიანულ ეპოქაში ჩამოყალიბდა ადამიანი, რომელიც ორიენტირებული იყო საზოგადოებრივ აზრზე.

თანამედროვე გაგებით განათლებულობა შეიცავს [2, გვ. 177]:

➤ კონკრეტულ საქმიანობაში საჭირო ცოდნასა და უნარებს;
➤ ინფორმაციული ტექნოლოგიების და უცხო ენების ცოდნას;

➤ სამედიცინო ცოდნას (ადამიანის ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის შენარჩუნებისთვის);

➤ თვითშემეცნების და ურთიერთობის პრაქტიკის ცოდნას.

უფრო მარტივი განმარტებით „განათლებულობა არის ურთიერთობის, სწავლების, ანალიზის, პროგნოზირების, დაპროექტების, არჩევის და შემოქმედების უნარი“ [3].

სპეციალური განათლების სფეროა პროფესიული კომპეტენტურობა. იგი ადამიანის შრომითი საქმიანობის განსაზღვრულ სფეროზე არის ორიენტირებული. რაღაცა ეტაპზე ყველა ადამიანის წინაშე დგება პროფესიის არჩევის ამოცანა. პროფესიული კომპეტენტურობა, ეს უპირველეს ყოვლისა, არის ფუნქციონალური წიგნიერება, რომლის საჭიროება გარკვეული პროფესიისთვის ისაზღვრება.

განათლებულობის ელემენტები – პასუხისმგებლობა, ახალი

ცოდნის შეძენის მისწრაფება, ზნეობრიობა და სხვა, იმავე დროს ნიგნიერების ელემენტებიცაა.

ადამიანის განათლებულობის და პროფესიული კომპეტენ-ტურობის უმაღლესი გამოვლინებაა კულტურა. სწორედ კულტუ-რის დონეზე ვლინდება ადამიანის ინდივიდუალობა. მეცნიერები კულტურას სხვადასხვანაირად განმარტავენ. მასში მოიაზრებენ ადამიანის განათლებულობასაც და წინგიერებასაც, კრეატიულ აზროვნებას, სინამდვილის აღქმის და გარდაქმნის უნარსაც.

ძირითადი ნაწილი

1. განათლებულობა, როგორც

პროფესიის სტრატეგიული უპირატესობა

დამქირავებელი დაინტერესებულია ყავდეს ისეთი მუშაკი, რომელსაც:

➤ შეუძლია იაზროვნოს დამოუკიდებლად და გადაწყვეტოს სხვადასხვა პრობლემები, ე. ი. ცოდნა გამოიყენოს პრობლემების გადასაწყვეტად;

➤ ჰქონდეს კრიტიკული და კრეატიული აზროვნება;

➤ ჰქონდეს ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში სიტყვათა დიდი მარაგი;

➤ სწრაფად ახდენდეს ადაპტირებას შეცვლილ გარემოში;

➤ დამოუკიდებლად შეეძლოს საჭირო ცოდნის შეძენა;

➤ კვალიფიციურად იმუშაოს ინფორმაციასთან;

➤ შეეძლოს დაინახოს რეალური პრობლემები და შეეძლოს მათი გადაჭრის გზების მოძებნა;

➤ შეეძლოს ახალ იდეათა გენერირება;

➤ იყოს კონტაქტური და კომუნიკაბელური, ადვილად გამო-დიოდეს კონფლიქტური სიტუაციებიდან;

➤ დამოუკიდებლად ზრუნავდეს საკუთარი ინტელექტის და კულტურის დონის ასამაღლებლად.

დამქირავებულის ეს თვისებები XXI საუკუნეში შექმნილი ტე-ქნოლოგიების მომხმარებლის თვისებებია. როგორც ამერიკე-ლი მეცნიერი ლ. ტეროუ ნერს, ეს ის ტექნოლოგიაა, რომელმაც

კვალიფიკაცია და ცოდნა მყარი სტრატეგიული უპირატესობის ერთადერთ წყაროდ აქცია.

2. საგანმანათლებლო პარადიგმა

განათლების კლასიკური სკოლა იყენებს ცოდნის ათვისების ასეთ პრინციპს: „ყურადღება – მოსმენა – გაგება – დამახსოვრება – გამეორება“. იგი დაფუძნებულია და მოქმედებს ნორმატიულ-რეპრესიული პრინციპით და განმტკიცებულია „სწორია-არასწორიას“ კრიტერიუმით. აზროვნების კლასიკური ტიპი მოდის მსოფლიოს მექანიკური გაგებიდან და რეალურ შედეგთან მოსალოდნელი შედეგის აუცილებელი თანხვედრის მოცემულობიდან.

ამჟამად, მსოფლიოს ახალი პოსტმოდერნისტული სურათი ყალიბდება, რომლის დროსაც მეცნიერების ნიშნებია:

- მრავალ კონცეფციათა თანაარსებობა;
- ჰიპოტეტურობა;
- შედეგების არაერთგვაროვანი ინტერპრეტიცია;
- აღქმის მეცნიერულ და არამეცნიერულ ფორმების დაახლოება;
- მეტაფორულობა.

ამჟამად, ყურადღების ცენტრში საზოგადოების (და ცალკეული ადამიანის) პრობლემებია. ცოდნა განიხილება, როგორც კულტურის შენახვის, კვლავწარმოების და განვითარების საშუალება, ცოდნა ხდება კაპიტალი. კრიტერიუმი „სწორია-არასწორიას“ ნაცვლად, წინ წამოინია „სასარგებლოა – ეფექტურია – არამავნებს“ კრიტერიუმმა. სრულიად ნათელი ხდება, რომ საზოგადოების მომავალი ცოდნის რაოდენობაზე კი არ არის დამოკიდებული, არამედ კულტურის დონეზე და არასტანდარტულ სიტუაციებში ადამიანების ორიენტაციის უნარზე.

პოსტკლასიკური განათლება გულისხმობს ინდივიდში ისეთი სოციალურ-ეკონომიკური, სოციალ-სტატისტიკური და სოციალ-ფსიქოლოგიური ნიშნების პოვნის და ათვისების უნარს, რომელიც მას დაეხმარება საკუთარი თავის რეალიზაციაში და თავს იგრძნობს ბედნიერად (უკიდურეს შემთხვევაში უბედური არ იქნება). პიროვნებისთვის საგანმანათლებლო პროცესი უნდა

იყოს შემოქმედებითი პროცესი. მან თავისი განათლებულობა და თვითაღზრდა თვითგანათლებით უნდა უზრუნველყოს. ამრიგად, საზოგადოების განვითარების ამ ეტაპზე აქტუალური ხდება თვითმენეჯმენტის ის კომპონენტი, რომელსაც თვითგანათლება ეწოდება. ცხადია, ყველა ქვეყანაში ის ერთიან საგანმანათლებლო ჩარჩოში უნდა განხორციელდეს.

3. საგანმანათლებლო გარემო და საგანმანათლებლო სივრცე

სოციალური საგანმანათლებლო გარემო უნდა წარმოვიდგინოთ, როგორც საზოგადოების კულტურის ჰორიზონტალური სტრუქტურა და ინფორმაციული სისტემა, რომელიც თვითორგანიზების პრინციპით ფუნქციონირებს. სოციოსაგანმანათლებლო გარემოს წარმოქმნის ფორმირების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს უმაღლესი განათლების შემდგომი უწყვეტი განათლება წარმოადგენს [4, გვ. 30].

სამეცნიერო გამოკვლევებში საგანმანათლებლო სივრცე სხვადასხვანაირად არის განმარტებული. გამოკვლევების ნაწილში იგი ვრცელდება ქალაქზე, რეგონზე, ქვეყანაზე და რიგ შემთხვევებში, მთელ მსოფლიოზე. ასეთი გაგებით, საგანმანათლებლო სივრცე განათლების სისტემას უთანაბრდება. სხვა გამოკვლევებში მას ემატება ბავშვის და ზრდადასრულებულის ურთიერთობა, ზოგან საგანმანათლებლო სივრცე საგანმანათლებლო გარემოს ემთხვევა და ა. შ.

საგანმანათლებლო სივრცე გარკვეული ზომით მართლაც იკავებს საგანმანათლებლო გარემოს ნაწილს, მაგრამ საგანმანათლებლო სივრცე არ არის საგანმანათლებლო გარემო. ეს არის განათლების პროცესის ფორმა, კერძოდ, საგანმანათლებლო გარემოსა და განათლების მიმღებ ადამიანის ურთიერთობა.

საგანმანათლებლო სივრცის განმასხვავებელი ის არის, რომ მის ფორმირებაზე გავლენას ახდენენ არა მხოლოდ რეალური საგანმანათლებლო მოვლენები (რომლებიც უკვე ხდება), არამედ ისინიც, რომლებიც ჯერ არ ხორციელდება, და, მხოლოდ საგანმანათლებლო პროცესის სუბიექტების გონებაშია.

ცნება „საგანმანათლებლო სივრცე“ ობიექტურ და სუბიექტურ სიბრტყეზე განიხილება. საგანმანათლებლო სივრცის ობიექტური ხასიათი ასახავს მისთვის ცოდნის აბსოლუტური ხასიათის მინიჭებას, სუბიექტური ხასიათი კი ასახავს მისთვის საგანმანათლებლო პროცესის კონკრეტული სუბიექტის მინიჭებას.

საგანმანათლებლო სივრცე ხასიათდება საგანმანათლებლო მომსახურების მოცულობით, საგანმანათლებლო ინფორმაციის სიმძლავრით და ინტენსიურობით, საზოგადოების საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურით.

4. სოციალური და ინდივიდუალური

საგანმანათლებლო სივრცე

სოციალური საგანმანათლებლო სივრცის ქვეშ იგულისხმება ინდივიდუალური და კოლექტიური საგანმანათლებლო სივრცის შესაქმნელად საჭირო ადგილების რაოდენობა. იგი ადგენს საგანმანათლებლო გარემოში შესვლის და საგანმანათლებლო პროცესში ურთიერთობის წესებს და მეთოდებს.

სოციალურ-საგანმანათლებლო სივრცის ორგანიზაციის ფორმა არის საგანმანათლებლო დაწესებულებები. ისინი ქმნიან ნორმებს და წესებს და არეგულირებენ განათლებას, რომელიც თავის მხრივ, განსაზღვრავს პიროვნების საგანმანათლებლო სივრცეს.

პიროვნების საგანმანათლებლო სივრცე მოიცავს გარემოსთან სწავლების ადაპტაციის ტექნოლოგიას, ტექსტების ალგორითმული ათვისების ტექნოლოგიას, აზროვნების ვიზუალიზაციას, თავის ტვინის ორივე ნახევარსფეროს მუშაობის აქტივიზაციის ტექნოლოგიას, ცოდნის თვითკონტროლს და სხვ.

მუშაობის აქტიურ ფორმებს, რომლებიც უნდა ჩაისახოს ინდივიდუალურ საგანმანათლებლო სივრცეში, მიეკუთვნებიან:

- სიტუაციური ანალიზი;
- ოპერატიული თამაშები, ტრენინგები, ტესტები;
- გეგმების, კონსპექტების, დღიურების შედგენა;
- საკლუბო საქმიანობა, ადამიანებთან კონტაქტი;
- ინფორმაციასთან მუდმივი წვდომა.

5. უწყვეტი და დისტანციური სწავლების სისტემა

თანამედროვე ადამიანის სწავლების პროცესი არ მთავრდება სკოლით, კოლეჯით და უმაღლესი სასწავლებლით. სწრაფად ცვლად გარემოში ადამიანების ადაპტირებისთვის მუდმივი, უწყვეტი სწავლაა საჭირო. მისი ერთ-ერთი სახეა დისტანციური სწავლება.

დისტანციური სწავლება ნებისმიერ მანძილზე ხორციელდება. მისი მიზანი არის ადამიანის ზნეობრივი და ინტელექტუალური განვითარება. მას საფუძვლად უდევს ადამიანის ინიციატივა ისწავლოს დამოუკიდებლად.

დისტანციური სწავლების გარემოში მოსწავლე და მასწავლებელი სივრცეში (და შეიძლება დროშიც) ურთიერთდაშორებულნი არიან. ამის მიუხედავად, მათ კომპიუტერული ტექნოლოგიების მეშვეობით ურთიერთობა შეუძლიათ.

სწავლების ტრადიციულ სისტემისგან განსხვავებით, დისტანციური სწავლება მოსწავლეს საშუალებას აძლევს შეიმუშავოს ინდივიდუალური სწავლების ტრაექტორია (შიდა და გარე გარემოს პირობების გათვალისწინებით), მისთვის სასურველ, კომფორტულ რეჟიმში. დისტანციური სწავლების განმასხვავებელი ნიშნებია: მოქნილობა, ადაპტაცია, მოდულობა, ეკონომიკური ეფექტიანობა, მომხმარებელზე ორიენტაცია, კომუნიკაციურ და ინფორმაციულ ტექნოლოგიების გამოყენება.

ამჟამად არსებობს დისტანციური სწავლების ისეთი საშუალებები, როგორიცაა: ორმხრივი ვიდეოტელეკონფერენცია, ვიდეო და აუდიო კასეტები, კომპიუტერული პროგრამები, სასწავლო კურსების ტრანსლიაცია რადიო-ტელევიზიით და ა. შ.

ყველაზე მეტად გავრცელებულია დისტანციური სწავლების შემდეგი მოდელები:

1. ექსტერნად დაუსწრებელი სწავლება იმ პირთათვის, რომელთაც ამა თუ იმ მიზეზით არ შეუძლიათ დასწრებულზე სწავლება;

2. სტუდენტობის მანძილზე უნივერსიტეტული სწავლება ინფორმაციული ტექნოლოგიების მეშვეობით. სტუდენტებს ეძლევათ აუდიო და ვიდეო კასეტები, RON-დისკები, რომელზეც უნივერსიტეტის წამყვანი სპეციალისტების ლექციებია ჩანერილი;

3. უნივერსიტეტთაშორისო სწავლება. ასეთ დროს სასწავლო

პროგრამები კეთდება ერთობლივად, ლექციებიც მუშავდება ერთობლივად, და, ამდენად, ისინი უფრო ხარისხიანია;

4. მუდმივმედიური კურსები. ასეთი კურსები სპეციალურად იქმნება დისტანციური სწავლების მოსაწყობად. კურსებზე არამხოლოდ სწავლება ხდება, არამედ ატესტაციაც;

5. ავტომატურად მომუშავე სისტემები. ამ შემთხვევაში სწავლება მიმდინარეობს ტელეხედვით, CR-RON-დისკებით და დამატებით – დაბეჭდილი დამხმარე მასალით;

6. მულტიმედიურ პროგრამებზე დაფუძნებული არაფორმალური ინტეგრირებული სწავლება.

7 ვირტუალურ-ტრენინგული სწავლება. ამ დროს სწავლება ხორციელდება სტადიებად იმის გათვალისწინებით, თუ მოსწავლე რა ასაკისაა, რა წინა ცოდნას ფლობს, როგორია მისი ოჯახური მატერიალური მდგომარეობა და ა. შ. სწავლების ტექნიკური საშუალებების ამორჩევაც ამ ნიშნებზეა დამოკიდებული.

დისტანციური სწავლების ნებისმიერი ფორმის ეფექტიანობა ისაზღვრება:

- გამოყენებული საგანმანათლებლო ტექნოლოგიის ხარისხით;

- სასწავლო მასალის სტრუქტურული ორგანიზაციით;

- მეთოდური მასალების და მათი რეალიზაციის მეთოდების ეფექტიანობით;

- ცოდნის შემოწმების სისტემის ეფექტიანობით.

დასკვნა

წინამდებარე სტატიაში განვიხილეთ ადამიანებისთვის ზოგადად განათლებულობის მნიშვნელობა და გავაკეთეთ დასკვნა, რომ საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განათლებულობა არის ადამიანების სტრატეგიული უპირატესობა. ეს არ ეხება მხოლოდ უმაღლეს განათლებას, არამედ, ეს ეხება სკოლასაც, კოლეჯსაც და თვითგანათლებასაც. ამის მიუხედავად, ყველაზე მაღალ საფეხურზე მაინც უმაღლესი განათლება დგას და თითოეული ქვეყნის მთავრობა უნდა ცდილობდეს შეუქმნას თავის მოსახლეობას უმაღლესი განათლების მიღების სათანადო გარემო.

ლიტერატურა:

1. Гершинский Б., Философия образования, М., 1998.
2. Маркова О., Образованность в системе ценностей культуры современного человека, сборник материалов международного симпозиума, Зугдиди, 2004.
3. www.anovikov.ru
4. Вернев А., Шагаев И., От образовательных сред к образовательному пространству, М., 1998.

REFERENCES:

1. Gershunski B., Education Philosophy Moscow 1998 .
2. Markova O Education in Culture Value System of Modern man, collection of materials of International Symposium Zugdidi 2004.
3. www.anovikov.ru
4. Vernev A. Shagaev I. From the Education Environment to Educational Space Moscow 1998.

EDUCATIONAL ENVIRONMENT AND SPACE

Sophio Macharashvili

PhD Student of GTU

RESUME

The modern era is called the knowledge era. If in previous years, the material resources were considered as the main factor for country's economic growth in this stage the human intelligence, their knowledge and education has been enhanced.

The article "the Educational Environment and Space" concerns those issues. The role of environment in education and self-accusation are emphasized. The knowledge is considered in the article as the mean for culture storage and development. It is proved that education investments give more profit than the capital invested in production.

In the article the special attention is paid to the distance learning.

Keywords: Education, Enlightenment, Educational Environment; Educational Space and Service; Knowledge and Teaching.